



עין יצחק

פינת ההלכה השבועית
מאת מרן הראשון לציון
הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' כי-תשא תשע"ט | גליון מס' 124

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

טלטול בשר חי בשבת

טלטול בשר ודגים שבמקפיא | טעם החילוק בין בשר לדגים | האם יש חילוק בין בשר עוף לבהמה? | הכנה משבת לחול במזניעת קלקול | מקפיא שפסק מלפעול בשבת | האם מותר לטלטל בעלי חיים ולהאכילם בשבת? | על מה סמכו לגדל תוכי?

כתב הטור (סימן שח), הריטב"א (שבת קכח), בעל המאור (קכח ע"א וקמב ע"ב). וכך פסק מרן בשולחן ערוך (סי' שח סעי' לא): בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו, משום דחזי לאומצא. הרי שהתיר בסתם ולא חילק בין סוגי בשר, רק או קשה, ולכן אין לחלק ביניהם ולא רק בשר עוף שהוא רך, אלא כל סוגי הבשר שאינם מבושלים מותר לטלטלם בשבת. ואף כיום שאין אנשים רגילים לאכול בשר חי, מכל מקום כיון שראוי לאכילה באיזה אופן, כגון על ידי שיחתוך את הבשר דק דק, חתיכות קטנות מאד, ויתן עליהן מעט מלח, ותערובת פירורי מצה ותבלינים, ולכן כיון שסוף סוף הוא ראוי לאכילה, אין בזה איסור מוקצה.

[ובעצם החיתוך בשבת לחתיכות קטנות מאד, אין איסור, כי אין איסור טוחן אלא בגידולי קרקע, וכמבואר בשולחן ערוך (סי' שכא ס"ט) שמותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק בסכין. וכתב במשנה ברורה שם שהוא משום שאין טחינה אלא בגידולי קרקע. ואפילו להפוסקים הסוברים שגם בהמה נחשבת כגידולי קרקע, לפי שהיא ניזונת מן הקרקע, מכל מקום אין לאסור בזה, כי בלאו הכי יש פוסקים הסוברים שאין שייך טחינה באוכלים, ועל כן מותר לחתוך אפילו דעתו להניחו לאחר זמן. ואפילו מי שאינו יכול ללועסו מחמת שהוא קשה, ועל ידי חתיכתו מתקנו לאכילה, גם כן מותר לחותכו, כי הולכים בזה אחר רוב העולם].

אמנם המגן אברהם (סי' שח ס"ק נו, ועי' סי' שיה ס"ק ד) מחלק בין בשר עוף, שהוא רך, שרק את זה מותר לטלטל, לבין בשר בהמה, שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה כשאינו מבושל, והביא שכך דעת היראים, הרא"ש והר"ן. ועל פי זה כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (עמ' קג) בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, דמכיון שבזמנינו אין אף אחד שאוכל בשר חי, ובפרט כשהבשר אינו מלוח, צריך איך אפשר להקל לטלטלו, הרי בזמנינו הבשר דומה לדג שאינו מלוח שלכולי עלמא אסור לטלטלו. וכן כתב בספר טלטולי שבת (עמ' ה) בשם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

הלכה כדעת מרן

מכל מקום העיקר לדינא כדעת מרן השולחן ערוך שמותר לטלטלו, כיון שסוף סוף הבשר ראוי לאכילה באיזה אופן, כאמור. וכן דעת

שאלה: הנצרך להוציא דברי מאכל מהמקפיא בשבת, ומוסתרם על ידי מאכלים אחרים הנמצאים שם ואינם מבושלים, כגון בשר וכדו', האם מותר לטלטל את הדברים שאינם ראויים לאכילה כדי להגיע לדברים הראויים לאכילה הנמצאים שם?

טלטול בשר ודגים שבמקפיא

תשובה: אם יש שם בשר קפוא שאינו מבושל, ורוצה לקחת דבר מהמקפיא בשבת, והבשר הקפוא שאינו מבושל מעכב בעדו, מותר לו לטלטל את הבשר בכדי להוציא את מה שנחוץ לו. אולם אם יש שם חתיכות דגים שאינם מבושלים, אסור לטלטלם בידו כדי ליקח את המאכלים שראויים לאכילה הנמצאים לאחריהם. יש בזה הבדל בין בשר שאינו מבושל לבין דג שאינו מבושל.

טעם החילוק בין בשר לדגים

מקור דין זה מבואר בגמרא (שבת קכח ע"א): "בשר מליח [-היינו בשר חי שנמלח היטב ושהה במלחו ומשתמר לאורך זמן וראוי להיאכל בלא בישול] - מותר לטלטלו בשבת. בשר תפל - רב הונא אמר: מותר לטלטלו. רב חסדא אמר: אסור לטלטלו". והטעם של רב הונא שהתיר לטלטל בשר חי בשבת, מבואר שם "משום דחזי לאומצא" - דהיינו שראוי לאוכלו כמות שהוא חי. וזה מדובר לענין בשר, אך דג שאינו מבושל - אינו ראוי לאכילה כלל, ולכן דגים הם מוקצה גמור ואסור לטלטלם בשבת. ואף על פי שהדג ראוי כמות שהוא חי להאכיל לכלב וכיו"ב, מכל מקום כיון שהוא מיועד למאכל אדם ולא לאכילת כלב, הריהו מוקצה. לעומת זאת, בשר חי ראוי הוא קצת לאכילת אדם, כפי שיבואר לקמן, ועל כן אינו מוקצה.

האם יש חילוק בין בשר עוף לבהמה?

הרשב"א (שבת שם) כתב שלא דווקא בשר עוף שהוא רך, שמותר לטלטלו בשבת, אלא כל סוג של בשר מותר לטלטלו בשבת, וכך דעת רוב הראשונים, הרי"ף (ריש פרק כל כתבי), הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"ז) שכתב: "מטלטלין בשר חי, בין תפל בין מליח, מפני שראוי לאדם בשעת הזחק", וכך כתב הר"ן (נא ע"א בדפי הרי"ף, ובה"י קכח ע"א וקמב ע"ב), וכך פסק רבינו ישעיה מטרנאני (שבת שם), וכך

הרבה אחרונים, הקרבן נתנאל (שבת קכח אות ז, והובא גם בנתיב חיים), הט"ז (ס"ק ט), הגאון מוילנא, האליה רבא (ס"ק ט), תורת שבת, להקת אחרונים, אף פוסקים אשכנזים, שהלכה כדעת מרן השולחן ערוך. ובמשנה ברורה (סי' שח ס"ק קכה) כתב שאף שראה להרבה אחרונים שהעתיקו את דברי המגן אברהם לדינא, שהחמיר בבשר, מכל מקום בשעת הדחק יש לסמוך על המקילין אף בבשר בהמה. אך לדין מותר לטלטל הבשר אף שלא בשעת הדחק, כי אנו פוסקים העיקר לדינא כדעת מרן השולחן ערוך, שפסק כדעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הראשונים והאחרונים.

הכנה משבת לחול במניעת קלקול

ולפי זה, מי ששכח להכניס את הבשר למקפיא מערב שבת, ומצאו בשבת על השיש, ויש חשש שאם ישאר שם במשך כל השבת עלול הבשר להתקלקל, מותר לטלטלו ולהכניסו למקפיא בשבת, ואין בזה איסור הכנה משבת לחול, וכמו שכתב בשו"ת מהרש"ג (סימן סא) שכל איסור הכנה משבת לחול היינו דוקא אם כוננת העושה הוא להרוויח זמן שלא יצטרך לעשות זאת בימי החול, כגון הדחת כלים משבת לחול, וכיו"ב. אבל במקום שאם לא יעשה זאת בשבת - יופסד הדבר, לא גזרו על כך. והוא הדין בדין שמכניס את הבשר למקפיא כדי לשומרו, ואין כוננתו כדי להרויח זמן.

טלטול דג שאינו מבושל

הנצרך להוציא דבר מאכל מהמקפיא ויש שם דג שאינו מבושל המעכב בעדו, אסור לטלטלו, מכיון שדג חי שאינו מבושל, אינו ראוי לאכילה, ולא כמו בשר עוף או בהמה שאינם מבושלים, ולכן אין להתיר לטלטלו. ומרן השולחן ערוך בעצמו (סי' שח סל"ב) מחלק בין טלטול בשר חי לטלטול דג חי. ולכן באופן כזה שהדג מסתיר לו את דבר המאכל שנצרך להוציא, יענע את הדג כלאחר יד, כגון במרפק וכיו"ב, וכך יוכל להוציא את המאכל שנצרך.

מקפיא שפסק מלפעול בשבת

אם המקפיא פסק מלפעול במהלך השבת, כגון שנתקלקל או שאירע קצר חשמלי, ויש לו שם בשר קפוא שאינו מבושל, וחושש שבתוך זמן יפשיר הבשר ויתקלקל, מותר להוציא משם את כל הבשר שאינו מבושל ולהעבירו למקרר אחר או ליתנו במקפיא של שכנו, ואין בזה איסור. כמובן כשמכיר את שכינו שהוא יהודי ירא שמים ויודע שהוא מקפיד לשמור על כשרות המאכלים, וכן אם מניחו בשקיות ניילון באופן שאין חשש שיחליף את הבשר, מותר להעבירו אצלו.

האם מותר לטלטל בעלי חיים ולהאכילם בשבת?

צריך לדעת, שכל בעלי החיים הריהם מוקצים בשבת ואסור לטלטלם. וכגון כלוב שיש בו צפרים או תוכים וכדו' העשויים לנוי, אסור לטלטלו בשבת. ומכל מקום אם השמש זורחת עליהם ויש בזה צער בעלי חיים, מותר לטלטל הכלוב ולהעבירו למקום מוצל. אולם מותר לתת אוכל לפני בעלי חיים שברשותו, שצריך להאכיל אותם, וכן ליתן אוכל לפני דגי נוי וכיו"ב הנמצאים באקווריום.

דין טלטול בעלי חיים מבואר בגמרא (שבת קכח ע"ב), שם אמרו שאסור לטלטל בשבת בהמה חיה ועוף, כגון כלב קטן וכל כיו"ב, ויש בהם איסור מוקצה. ומבואר בגמרא (שם, ולעיל דף מג) שמותר לכפות את הסל לפני האפרוחים בשבת, כדי שיעלו וירדו, אך אסור לטלטל את הסל בעוד האפרוחים עליו. ופירש רש"י, שלמדנו מכך שכלי ניטל אף לצורך דבר שאינו ניטל בשבת. ורבי יצחק הסובר שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר המותר, מדובר באופן שצריך למקומו.

והמעייין בדברי הגמרא יראה בפשטות שמה שאסור לטלטל את הסל בעוד שהאפרוחים עליו, הוא משום איסור טלטול מוקצה. וכך ביאר הר"ן (פרק מפניו) שבעלי חיים הם מהדברים שאינם ראויים לכלום, ודינם כמו עצים ואבנים. וכך דעת מרן הבית יוסף (ריש סי' שח) שבכלל כל הדברים שהם בגדר "מוקצה מחמת גופו", כגון עפר ואבנים, שאינם ראויים לכלום, מנה ביניהם גם בעלי חיים, שהם דברים המיועדים למאכל אדם ולא מאכל בהמה, ולכן אסור לטלטל בעלי חיים אפילו לצורך גופן ומקומן. ומה שאמרנו שמותר לטלטל בשר בשבת, להעבירו למקום אחר, היינו בשר שחוט, שראוי להיאכל על ידי הדחק.

על מה סמכו לגדל תוכי?

בעצם הדבר איך מותר לגדל בבית תוכים וציפורים טמאים האסורים באכילה, מבואר במדרש (ויקרא רבה, פכ"ב) שאמרו על רבי שמעון שהקפיד שלא יקנן עוף טמא בפרדסו, ומשמע שיש איסור לגדל עופות כאלו בבית. והמהרש"א (סוטה מה) כתב על הפסוק (צפניה ב יד) "קול ישורר בחלון", היינו שמעמידים להם לתענוג עופות המצפצפים ומשוררים בחלונות.

מרן הבית יוסף (יו"ד סי' קיז) כתב בשם הארחת חיים שעופות טמאים מותר לגדלם בבית, וכגון עופות המדברים, ובלבד שלא יגדל אותם להשתכר, שאין עושים סחורה בדברים הטמאים. מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד שם אות ב) כתב שמה שסמכו העולם לגדל עופות המדברים והמנגנים, הוא על פי מה שנפסק בשלחן ערוך שם שכל דבר האסור מן התורה, אף על פי שמותר בהנאה - אם הוא דבר המיוחד למאכל, אסור לעשות בו סחורה, אולם עופות אלו, כגון תוכים וכיו"ב העשויים לשעשוע ולנוי, הרי אינם מיוחדים לאכילה, ולכן מותר להסתחר בהם. וכן פסק בשו"ת יכין ובוועז (ח"ב סי' נה) לענין סחר בעופות המצפצפים. וכן משה שיש הקונים קוף קטן מאולף הביתה, ומסתחרים בזה, הקונה והמוכר, הרי הם עושים סחורה בדברים הטמאים, מכל מקום כיון שלא נועד למאכל אדם, לכן איסור לעשות בהם סחורה.

על פי הקבלה

כל זה לענין גידולם בבית, ולפי הקבלה יש בזה ענינים אחרים. אך על פי הפשט מותר לגדל בבית צפרים המנגנים, ומכל מקום בשבת יש ליזהר שלא לטלטלם, שהם מוקצה.